

EEC-debatten i Danmark

Mandatperioden för det danska Folketinget går ut i januari 1972, men troligen blir det nya val i september i år. Liksom i Storbritannien kan nämligen regeringen i Danmark bestämma valdagen som det passar den bäst. Ett av de stora debattämnen i valrörelsen blir frågan om Danmarks inträde i EEC. Redaktör Niels Jørgen Haagerup, utrikespolitisk medarbetare och ledarskribent i Berlingske Tidende i Köpenhamn, ger här en redogörelse för hur EEC-frågan ligger till i Danmark. Oppositionen mot inträde har skärpts, men i det hela är de stora partierna eniga om nödvändigheten av att Danmark följer Englands exempel. Danmarks framstöt i sin ansökan i Bryssel om att militära frågor även i fortsättningen skall behandlas inom Nato och inte inom ramen för EEC kunde närmast betraktas som en artighet mot Sverige, skriver han. Trots att Sverige inte söker om fullt medlemskap, är man i Danmark angelägen om att Sverige kommer med.

Det skall bli folketingsval i Danmark i år. Motståndarna till den gemensamma marknaden har föreslagit att det skall göras till ett val om marknadspolitiken. Detta är naturligtvis omöjligt. Ett folketingsval kan inte på befallning handla om bara ett enda ämne, vare sig det utskrivs vid den fyraåriga folketingsperiodens utgång eller dessförinnan. Fastän problemen om den gemensamma marknaden nu diskuteras livligare i Danmark än någonsin, är det också givet att de ekonomiska problemen kommer att stå i förgrunden under valrörelsen. Det är ännu inte bestämt när denna blir av.

Den borgerliga regeringen under Hilmar Baunsgaard har inte gynnats av den ekonomiska utvecklingen. Vid sitt tillträde i februari 1968 bedömde den de ekonomiska utsikterna alltför optimistiskt och gav alltför tidigt efter på det strama grepp om ekonomin, som den vid starten hade varit villig att hålla fast vid. Följden var ett hastigt växande underskott i betalningsbalansen, vilket hade börjat under den föregående socialdemokratiska regeringen. Vid årsskiftet hade underskottet nått upp till den betänkligt höga summan 16 miljarder danska kr.

Kravet på nedsättning av det rekordhöga diskontot tillmötesgicks i januari i år, då det sattes ned från 9 till 8 – alltså Europas högsta – men endast till följd av det starka räntefallet på andra håll och inte som en försvagning av den hårda ekonomiska linjen. Pengarna blir billigare, men inte rikligare, som en tidning skrev. Tvärtom har regeringen beådat aktiva

inkomstpolitiska steg, som sätts i förbindelse med förhandlingarna på arbetsmarknaden.

Socialdemokraternas upprepade krav på att datum för valet skall fastställas och för statsminister Jens Otto Krags förslag om val i maj har inte avlockat regeringen några löften. Formellt utlöper den fyraåriga valperioden först i januari 1972, men ingen tvivlar på att valet kommer dessförinnan. Men när det än blir, är det inget tvivel om att marknadsproblemen blir de mest diskuterade vid sidan av ekonomin. Efter upptagandet av de egentliga förhandlingarna i Bryssel om nya medlemskap har debatten om den gemensamma marknaden antagit stora proportioner.

Gallupsiffrorna

Den senaste undersökningen av Gallupinstitutet – offentliggjord i Berlingske Tiden – den 8 nov – visar ingen försvagning av viljan till anslutning till den gemensamma marknaden om den väl att märkas tillsammans med England. Talen från oktober 1970 är 54 % för, 15 % emot och 31 % vet inte. I förhållande till den föregående undersökningen från januari 1970 var detta en ökning av 3 % av anhängarnas antal, men också en ökning av antalet motståndare från 9 till 15 %. Under påverkan av den intensifierade debatten minskas antalet »vet inte»-svar. Denna tendens kan förutses fortsätta i nästa undersökning, som antagligen kan visa en rätt betydlig ökning av antalet motståndare till den gemensamma marknaden.

Ändå är de danska siffrorna mycket långt ifrån särskilt de brittiska, som visar ett massivt motstånd mot anslutning till EEC. Det är inte heller tal om ett så markant motstånd som i Norge, där antalet anhängare i alla fall liksom i Danmark ligger över 50 %, men där »vet inte»-procenten är lägre.

Det är inte något överraskande i att debatten, som delvis präglas av ganska känslolobetonade inlägg, påverkar en del människor, som hittills har intagit en övervägande avvaktande hållning till danskt medlemskap i EEC. Det nya i den danska debatten är att de nationellt motiverade argumenten mot dansk EEC-anslutning kommer fram långt starkare. Motståndet kommer inte längre bara från de yttersta vänstergruppernas och vänsterpartiernas sida.

Den mycket produktive författaren och historikern Palle Lauring har bland annat i en TV-diskussion haft tillfälle att förfäta sina betänkligheter mot en dansk anslutning och har slagit hårt på de nationella strängarna. Den unge prästen Søren Krarup, som under flera år har uppträtt som en skicklig polemisk skribent, har kastat sig in i debatten med stor iver och använt så starka ord som »nationellt självmord» om danskt medlemskap.

Också i ett par böcker har motståndet mot den officiella marknadspolitiken kommit till uttryck (Hans Edv Teglers: *Og gamle Danmark skal bestå – men hvor lange?* Hasselbalch 1970, och *Skal Danmark nedlægges*, redigerad av Knud P Pedersen, Mikro Forlaget 1970). Det är

ännu ovisst i vilken grad den nya utvecklingen i debatten har satt sin prägel på den offentliga opinionsbildningen.

Kritiken från vänster

Politiskt mera betydelsefulla än dessa övervägande emotionellt betonade inlägg av kända enstaka personer kan de betänkligheter bli, som man ger uttryck för i vissa LO-kretsar och inom en del av socialdemokratien och radikale Venstre. Efter ett möte i mitten av januari i år mellan nordiska och västtyska LO-ledare gav ordföranden i Smedeforbundet och en av dansk fackföreningsrörelses ledande personligheter Hans Rasmussen uttryck för betänkligheter inför dansk anslutning, betänkligheter som han menade att åtskilliga andra nordiska LO-ledare delade med honom. Hans Rasmussen motiverade särskilt sin oro med att peka på de möjliga negativa konsekvenserna på arbetsmarknaden, när kapitalet får rörelsefrihet över gränserna. I linje med dessa synpunkter, som i synnerhet hysts av många talesmän för socialdemokraterna, har Rasmussen kraftigt talat för en gemensam nordisk anslutning till EEC.

Ett antagande att Norge kanske inte skulle följa med Danmark in i EEC bidrog i december 1970 till att skärpa debatten. När statsminister Baunsgaard i detta sammanhang talade om »den nya situation», som i så fall skulle föreligga, blev han avkrävd ett tydligare svar av de övriga regeringspartierna och av talesmän för socialdemokraterna. Statsministerns uttalande skulle inte ses som en början till

en »norsk» situation sådan som den, som på hösten 1970 var nära att få underlaget till den norska koalitionsregeringen att vackla. Det finns dock tydliga nyanser i regeringspartiernas syn på samarbetet med den gemensamma marknaden, som på det hela taget omfattas med större entusiasm inom Det konservative Folkparti och Venstre är bland de radikala.

Önskemål från den danska regeringen och särskilt från statsminister Baunsgaard och från socialdemokraterna att det nordiska ekonomiska samarbetet skulle fastläggas i traktatform fick dödsstöten under Nordiska rådets möte i Köpenhamn i februari. Särskilt väckte det uppmärksamhet att statsminister Palme förklarade att en traktat kunde bli orsak till en nordisk splittring, vilken – lyckligtvis – ännu inte är ett faktum, och att Finlands utrikesminister Leskinen satte förslaget om en traktat i samband med dansk inrikespolitik.

EEC och suveräniteten

Trots den mera nyanserade debatten och de allt kraftigare röster, som höjs mot och varnar för danskt medlemskap i EEC, är det politiska flertalet för ett lugnt vidhållande av ansökningsenheten om inträde, snarare kraftigare nu än förut. Även om Nordeplanen, vilken som bekant var ett danskt regeringsinitiativ, uttryckligen inte avsågs vara ett alternativ till danskt (och norskt) medlemskap i EEC och inte skulle påverka de deltagande ländernas säkerhetspolitik, fanns det dock givetvis förhoppningar i den riktningen, i synnerhet inom socialdemokratien och Det radikale Venstre.

De ekonomiska argumenten för danskt medlemskap tillsammans med England är mycket starka. Danmark skulle förlora miljarder på att stå utanför ett utvidgat EEC mot bakgrund av den stora lantbruksexporten särskilt till England.

Men de andra nordiska ländernas och däribland särskilt Sveriges mycket betydelsefulla roll som avnämare av danska industrivaror spelar i hög grad också in i de danska övervägandena. Detta framgick av flera inlägg i Folketingets senaste marknadsdebatt i november 1970 och av de synpunkter, som den socialdemokratiska tidigare marknadsministern Ivar Nørgaard ofta har framfört.

Den danska ansökningen till den gemensamma marknaden talar blott om Englands samtidiga medlemskap, men ett bibehållande av tullfriheten till Sverige anses så väsentlig, att regeringspartierna anser den som en given sak och socialdemokraterna gör den faktiskt till ett villkor för att partiet skall stödja danskt medlemskap i EEC. Däremot kan givetvis ingen dansk politiker kräva svenskt medlemskap av EEC som förutsättning för Danmarks, när det inte är officiell svensk politik att bli upptagen som full medlem.

Oron för suveräniteten har blivit mera uttalad i debatten, inte minst mot bakgrund av Werner-rapporten om en ekonomisk och monetär union, som har fått ett något blandat mottagande. Den förre finansministern och OECD-generalsekretären professor Thorkil Kristensen har stämplat en sådan union som »besvärlig och överflödig», och från socialdemokra-

tisk sida har man framlagt förbehåll inför eventuella planer från EEC:s sida på en harmonisering av beskattningen i de olika länderna.

Upprättandet av överstatliga organ anses nå utöver Rom-traktatens innehåll och kräver ett självständigt ställningstagande från danskt håll, vilket statsminister Baunsgaard har varit inne på. Ser man rätt på saken kan debatten om Werner-rapporten sägas ligga i den logiska förlängningen av marknadsdebattens utveckling hittills. Utsikten till mera konkreta och vittsyftande förpliktelser framkallar förbehåll och betänkligheter efter hand som planer härpå klarnar och närmar sig en beslutande fas i EEC.

De politiska frågorna

På det politiska planet har utrikesminister Poul Hartling givit uttryck för en otvetydigt positiv inställning. Han uttryckte detta på en Europa-konferens, som hans parti Venstre organiserade i augusti 1970, i orden: »Det ekonomiska samarbete, som är förutsatt i Rom-traktaten, leder på många punkter, direkt och indirekt, till politiskt samarbete. Det kan inte vara någon dansk önskan att skilja dessa två ting åt. Ett politiskt samarbete i Europa måste på det hela taget vara en dansk önskan... Ett tal om att vi skulle kunna hålla oss utanför en utvidgad europeisk gemenskap för att säkra nationell egenart eller bevara vår självständighet eller suveränitet är direkt självmotsägande. En sådan hållning skulle just utsätta självständigheten för fara,

därför att de beslut, som kommer att gälla oss, kommer att fattas utan oss.»

Den danska regeringens kommentar till Davignon-rapporten om europeiskt politiskt samarbete var klart positiv, och man har uttryckt sin särskilda tillfredsställelse med avsnitten om samarbetets demokratiska grunder och om relationerna till den europeiska parlamentariska församlingen. Regeringen ansluter sig till att de ramar och målsättningar som man i dag försöker fastställa, blott strävar efter att ge arbetet en pragmatisk karaktär och har i detta sammanhang lagt märke till att vikten under övergångsperioden läggs på en informativ och konsultativ verksamhet. Det heter vidare i kommentaren, att regeringen kan ansluta sig till att man inte försöker att uppsätta konkreta mål för annat och mera än den period, som åtgår för att avsluta förhandlingarna om ansökningsländernas upptagande; detta provisoriska arrangemang skulle ge Danmark möjlighet att på lika fot med andra påverka den slutliga utformningen.

Det väckte viss uppmärksamhet att regeringen uttalade, att den utgick från att meningsutbyten om militärpolitiska frågor skall äga rum i NATO bl a som följd av USA:s och Kanadas medlemskap. Härtill svarade de sex den 28 oktober, att regeringarna i överensstämmelse med Davignon-rapporten skulle konsultera varandra i alla viktiga utrikespolitiska frågor och att inget ämne inom detta område på förhand skulle vara uteslutet.

Nu råder det inget tvivel om att det ligger i Danmarks intresse, att militärpoli-

tiska diskussioner som förut förläggs till NATO, och det finns för övrigt inte något mera trängande behov av speciella militärpolitiska diskussioner mellan de Sex och de fyra ansökarländerna. Det är därför naturligt att anta, att påpekandet om de militärpolitiska diskussionerna samtidigt var en dansk artighet mot Sverige, som Danmark av både ekonomiska och politiska skäl önskar dra med så mycket som möjligt in i EEC och som kommer att vara förhindrat att delta i egentliga militärpolitiska förhandlingar.

Men detta danska steg tycks inte ha fört med sig någon större svensk mottaglighet för tanken på fullt medlemskap, och Davignon-rapporten tycks trots dess starkt begränsade målsättning för de närmaste två åren snarare ha utnyttjats av svenska EEC-motståndare för att understryka betänkligheterna mot ett svenskt medlemskap. Detta beklagas i Danmark, där f d statsminister Jens Otto Krag har sagt, att han tycker att Sverige gott kunde ansöka om fullt medlemskap av EEC. Utrikesminister Poul Hartling har liknat det förfaringsätt, som Davignon-rapporten anvisar, vid den praxis som gäller mellan de nordiska länderna.

Den danska beslutsprocessen

Det nåsöga, som dansk anslutning till EEC skall igenom, är författningens krav på en majoritet av fem sjättedelar i Folketinget vid överlämnandet av suveränitetsbefogenheter till ett mellanstatligt organ. Om denna majoritet icke uppnås, men förslaget om dansk anslutning vid-

Storbrutans inlör EEC

hålls av regeringen, kan det skickas ut till folkomröstning och genomföras, om det får en majoritet av de avgivna rösterna. Ett lagförslag om danskt inträde i EEC som antagits på vanligt sätt i Folketinget kan bara förkastas i en folkomröstning, om 30 procent av alla röstberättigade går emot.

I januari 1971 avgav utrikesdepartementets folkrättsspecialist professor Max Sörensen ett utlåtande om folkrättsliga problem i samband med ett danskt inträde i EEC. Han förklarade att inträdet kan äga rum enligt grundlagens paragraf 20. Romtraktatens bestämmelser om på vilka områden som befogenheter överflyttas från danska till europeiska gemensamma myndigheter är tillräckligt klart preciserade för att vara i överensstämmelse med grundlagen. Skulle längre fram en överföring ske av ytterligare befogenheter, tex om planen på en ekonomisk och monetär union skulle realiseras, måste man på nytt taga upp till granskning hur detta förhåller sig till grundlagen.

I nuvarande inrikespolitiska situation kommer man särskilt att vara intresserad av om den socialdemokratiska folketingsgruppen eller dess majoritet skulle gå emot medlemskap. Så som man ser saken i dag, finns ingen grund att tro det, även om partiet förbehåller sig att bedöma det

slutliga förhandlingsresultatet. De fyra partierna behärskar tillsammans över fem sjättedels majoritet av Folketinget och kan alltså tåla att förlora enstaka röster.

Skulle det vid den slutliga omröstningen, som icke kommer att ske i den nuvarande regeringens tid (men möjligen under en regering med samma sammansättning och med samma chef), ske ett bortfall av röster från folk på vänsterflygeln inom socialdemokratien och Det radikale Venstre så att fem sjättedelsmajoritet icke kan uppnås, kommer förslaget med säkerhet att föras ut till folkomröstning. Utsikterna till att fem sjättedelsmajoritet uppnås kan dock ingalunda avskrivas på förhand. En rådgivande folkomröstning, som det mycket har varit tal om i Norge, är också en möjlighet i Danmark, men inte särskilt sannolik.

Utvecklingen i Bryssel och särskilt en eventuell kris i förhandlingarna mellan England och de sex kan ännu påverka det danska politiska klimatet före det förestående folketingsvalet. Det kan knappast få avgörande inflytande på själva valresultatet som följd av de fyra stora partiernas principiella inställning till danskt medlemskap i EEC men kan återuppliva marknadsdebatten under valrörelsen före valet av det Folketing, som i sinom tid skall rösta om medlemskapet i EEC.